

שירותים לילדים עם מוגבלות ולהוריהם: איתור צרכים, חסמים ומשאבים משפחתיים

רינת נמר פורסטנברג ליטל ברלב
נורית גדג' תמיר אילי

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
תרגום לאנגלית (תקציר): חני מנור
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

המחקר מומן בסיוע משרד החינוך, משרד הבריאות, משרד הרווחה והביטחון החברתי,
משרד האוצר, והמוסד לביטוח לאומי

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | חשוון תשפ"ד | אוקטובר 2023

תקציר

רקע

השירותים שלהם זקוקים ילדים עם מוגבלות הם רבים ומגוונים. גם הורים לילדים עם מוגבלות זקוקים לשירותים ותמיכות כדי שיצליחו לספק לילדם טיפול מתאים ומיטיב. צריכת השירותים בקרב ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם כרוכה לעיתים גם בהיתקלות בחסמים. לצד ההתמודדות עם חסמים אלו, יש גם מאפיינים ומשאבים משפחתיים המשפיעים על המשפחה, וכן על האפשרות לצרוך צריכה מיטבית של שירותים ותמיכות.

מחקר זה הוא מחקר המשך לסקר הארצי בנושא ילדים עם מוגבלות בישראל, שנערך במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל ([ברלב ואח', 2021](#)). המחקר הנוכחי אפשר להעמיק את הידע על אופן צריכת השירותים של ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם, על החסמים שהם נתקלים בהם, וכן על הצרכים שאין להם מענה במערכת התמיכה והשירותים הקיימת בישראל. המידע מן המחקר יאפשר לטייב את הספקת השירותים והנגשתם לאוכלוסייה הנחקרת.

מטרות המחקר

למחקר זה שלוש מטרות:

1. ללמוד על דפוסי צריכת השירותים של ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם במגוון תחומים: חינוך, בריאות ופנאי
2. לאתר את החסמים המקשים על צריכת שירותים אלו ועל מימוש הזכויות, וכן להבין מהם הצרכים הלא-מסופקים של ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם
3. להבין את הקשר בין מאפיינים ומשאבים משפחתיים ובין צריכת השירותים בקרב ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם

מערך המחקר

מערך המחקר כלל שלושה רכיבים:

1. סקירת ספרות מקצועית
2. איסוף מידע איכותני באמצעות 55 ראיונות עומק חצי-מובנים
3. איסוף נתונים כמותיים באמצעות שאלון לאיתור צרכים וחסמים בצריכת שירותים

ממצאים עיקריים

1. צריכת שירותים בתחום הבריאות בקרב כלל הילדים עם מוגבלות:
 - 60% מן ההורים דיווחו על צריכת שירותים לפחות מקטגוריה אחת מארבע הקטגוריות שהוגדרו במחקר (שירותים רפואיים, טיפולים רגשיים, טיפולים ממקצועות הבריאות (פרה-רפואיים) וטיפולים אחרים). מתוך אלו שדיווחו כי צרכו שירותים, 54% צרכו שירותים מקטגוריה אחת, 30% צרכו שירותים משתי קטגוריות, 12% צרכו שירותים משלוש קטגוריות ו-4% צרכו שירותים מכל ארבע הקטגוריות
 - **חסמים בצריכת שירותים בתחום הבריאות.** החסם העיקרי שעליו הצביעו ההורים היה מחסור בתורים או תורים שנקבעים למועד רחוק מדי (60%). חסמים אחרים שההורים ציינו בשכיחות גבוהה יחסית היו שהשירות לא קיים באזור מגריהם (36%), קשיים בירוקרטיים כגון מילוי ושליחת טפסים (35%), מחסור במידע או חוסר הבנה לאן לפנות (35%) והעלות הכלכלית של השירות (34%)
2. טיפולים ותמיכות שהילד מקבל במסגרת החינוך:
 - היקף התמיכות במסגרת החינוך ברוב מקצועות הבריאות, כדוגמת פיזיותרפיה (4%) וקלינאות תקשורת (15%), היה קטן מהיקף התמיכות בתחום הלימודי, כדוגמת שיעורי עזר בבית הספר (25%)
3. פעילויות פנאי ורשתות חברתיות של הילד:
 - 46% מן ההורים דיווחו כי ילדם אינו משתתף בפעילויות פנאי בשעות אחר הצהריים
 - 44% מן ההורים דיווחו כי לילדם יש בין שלושה לחמישה חברים קרובים, ו-12% דיווחו כי אין לילדם חברים קרובים כלל
4. מאפיינים ומשאבים משפחתיים הקשורים לצריכת השירותים בקרב ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם:
 - **תעסוקת הורים.** 26% מן ההורים דיווחו כי לפחות אחד מההורים עשה שינוי בתעסוקה בעקבות המוגבלות של הילד: 22% מהם ציינו כי אחד מבני הזוג עשה שינוי, ו-4% דיווחו כי שני בני הזוג עשו שינוי בתעסוקה
 - **עומס הטיפול וחוסן משפחתי.** מן המחקר עולה בבירור כי ההורים חשים מידה רבה של הצלחה בעמידה באתגרים, והם מתמקדים בחוזקות שגילו בעצמם ובילד נוכח מצב הבריאות שלו, לדוגמה: ההורים דיווחו כי הם מגלים בילד (85%) ובעצמם (80%) יכולות חדשות כמו סבלנות ומסוגלות. עם זה דיווחו ההורים גם על קשיים כמו מתח בבית, עם בן הזוג או עם הילדים האחרים (56%), וכי ההתנהלות מול נותני השירותים מעמיסה עליהם מאוד (57%)
 - **תמיכה נפשית או רגשית.** 21% מן ההורים לא הצליחו לקבל סיוע נפשי או רגשי אף על פי שהרגישו צורך בכך. ההורים דיווחו על כמה סיבות שבגללן לא קיבלו עזרה נפשית או רגשית, כמו עומס טיפולי וחוסר פניות לכך (37%) ועלות גבוהה מדי (23%)
 - **מיצוי זכויות ותיאום טיפול.** 19% מן ההורים שהשתתפו במחקר דיווחו כי הם מכירים את כל הזכויות שמגיעות להם בשל המוגבלות של הילד, 36% מן ההורים דיווחו כי אינם מכירים כלל את הזכויות שלהם

המלצות

1. **יש להגביר את זמינות השירותים** ולהעלות את המודעות למגוון הזכויות והשירותים המיועדים לילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם
2. **יש למנות איש מקצוע שתפקידו תכלול הצרכים ותיאום טיפול** שיסייע להורים בהבנת הצרכים של הילד, בצריכת השירותים שלהם הוא זקוק ובמימוש הזכויות המגיעות להם
3. **יש להגביר את החוסן המשפחתי** של משפחות לילדים עם מוגבלות באמצעות פיתוח שירותי תמיכה. מטרות השירותים הן סיוע נפשי ובתוך כך פיתוח חוזקות ואסטרטגיות התמודדות
4. **יש לחזק ולהרחיב את השירותים לתמיכות נפשיות** לילדים עם מוגבלות ולבני משפחותיהם כמו קבוצות הורים או מרכזי משפחה, וכן להדגיש בקרב ההורים את החשיבות העליונה בדאגה גם לצורכיהם האישיים

רקע

השירותים שלהם זקוקים ילדים עם מוגבלות, הם רבים ומגוונים. מלבד שירותים אלו, גם הורים לילדים עם מוגבלות זקוקים לשירותים ותמיכות כדי שיצליחו לספק לילדם טיפול מתאים ומיטיב, כמו סיוע במימון ההוצאות של הטיפול, קבוצות תמיכה או הנגשת מידע על אודות שירותים וזכויות. הורים לילדים עם מוגבלות נתקלים בחסמים המקשים עליהם לצרוך את השירותים אשר ילדיהם זקוקים להם. החסמים בצריכת שירותים אלו קשורים בתחומים רבים, החל במחסור במשאבי כוח אדם ובזמינות השירותים כמו קשיים בנגישות גאוגרפית, בנגישות תחבורתית ובנגישות כלכלית, המשך במחסור במענים ובשירותים לילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם, וכלה בחסמים לתשתיות מידע ולתיאום בין גורמים המספקים שירותים לילדים עם מוגבלות.

לצד ההתמודדות עם חסמים אלו, יש גם מאפיינים ומשאבים משפחתיים (כמו העומס הטיפולי שחווים ההורים, העומס הכלכלי, מצבם התעסוקתי של ההורים ומידת החוסן של המשפחה) המשפיעים על התנהלותה הכללית של המשפחה, וכן על האפשרות לצרוך צריכה מיטבית של שירותים ותמיכות.

מחקר זה הוא מחקר המשך לסקר הארצי בנושא ילדים עם מוגבלות בישראל, שנערך במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל ובחן את שכיחות הילדים עם מוגבלות בישראל ואת מאפייניהם (ברלב ואח', 2021). המחקר הנוכחי אפשר להבין ולהעמיק את הידע על אופן צריכת השירותים של ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם, על החסמים שהם נתקלים בהם בבואם לצרוך שירותים וכן על הצרכים שאין להם מענה במערכת התמיכה והשירותים הקיימת בישראל. מידע זה יאפשר לטייב את הספקת השירותים והנגשתם לאוכלוסייה הנחקרת.

מטרות המחקר

למחקר זה שלוש מטרות:

1. ללמוד על דפוסי צריכת השירותים של ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם במגוון תחומים: חינוך, בריאות ופנאי
2. לאתר את החסמים המקשים על צריכת שירותים אלו ועל מימוש הזכויות, וכן להבין מהם הצרכים הלא-מסופקים של ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם
3. להבין את הקשר בין מאפיינים ומשאבים משפחתיים ובין צריכת השירותים בקרב ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם

מעריך המחקר

מעריך המחקר כלל שלושה רכיבים:

1. סקירת ספרות מקצועית בנושאים:

- צריכת שירותים בקרב ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם
- חסמים בצריכת שירותים
- צרכים שאין להם מענה במסגרת השירותים הקיימים בישראל

2. איסוף מידע איכותני באמצעות 55 ראיונות עומק חצי-מובנים עם אנשי מקצוע, עם הורים לילדים עם מוגבלות ועם בני נוער עם מוגבלות

3. איסוף נתונים כמותיים באמצעות שאלון המחקר שמטרתו הייתה לאתר צרכים וחסמים בצריכת שירותים

ממצאים עיקריים

1. צריכת שירותים בתחום הבריאות בקרב כלל הילדים עם מוגבלות:

- 60% מן ההורים דיווחו על צריכת שירותים לפחות מקטגוריה אחת מבין ארבע הקטגוריות שהוגדרו במחקר (שירותים רפואיים, טיפולים רגשיים, טיפולים ממקצועות הבריאות (פרה-רפואיים) וטיפולים אחרים). מתוך אלו שדיווחו כי צרכו שירותים, 54% צרכו שירותים מקטגוריה אחת, 30% צרכו שירותים משתי קטגוריות, 12% צרכו שירותים משלוש קטגוריות ו-4% צרכו שירותים מכל ארבע הקטגוריות.

- 47% מן ההורים צרכו במהלך השנה החולפת אחד או יותר מן השירותים הרפואיים, 20% מן הילדים עם מוגבלות צרכו טיפולים רגשיים, 18% צרכו טיפולים אחרים, 17% צרכו בשנה האחרונה טיפול אחד או יותר ממקצועות הבריאות (פרה-רפואיים), שלא דרך מסגרת החינוך.

2. חסמים בצריכת שירותים בתחום הבריאות:

- החסם העיקרי שעליו הצביעו המשיבים היה מחסור בתורים או תורים שנקבעו למועד רחוק מדי (60%). חסמים אחרים שההורים ציינו בשכיחות גבוהה יחסית היו שהשירות לא קיים באזור מגוריהם (36%), קשיים בירוקרטיים כגון מילוי ושליחת טפסים (35%), מחסור במידע או חוסר הבנה לאן לפנות (35%) והעלות הכלכלית של השירות (34%). נוסף על כך דיווחו ההורים על קשיים כגון קבלת אישור מקופת החולים (30%), שעות פעילות לא נוחות (28%) והמתנה ארוכה במקום קבלת השירות (27%).

- בדוח מפורטים סוגי החסמים שבהם נתקלו ההורים בבואם לצרוך שירותים, על פי סוגי השירותים שנבחנו במחקר: שירותים רפואיים, טיפולים ממקצועות הבריאות (פרה-רפואיים), טיפולים רגשיים וטיפולים אחרים.

3. שירותים בתחום הבריאות שלא נצרכו:

- 50% מן ההורים ענו כי היו שירותים בתחום הבריאות שלדעתם הילד היה צריך לקבל אבל הוא לא קיבל, או שהוא היה זכאי להם אבל הם לא צרכו אותם. **ההורים דיווחו על** שיעור נמוך של אי-צריכה של שירותים רפואיים (7%) או טיפולים אחרים (9%), לעומת שיעור גבוה יותר של אי-צריכה של טיפולים ממקצועות הבריאות (16%) וטיפולים רגשיים (19%).

4. טיפולים ותמיכות שהילד מקבל במסגרת החינוך:

- היקף התמיכות במסגרת החינוך ברוב מקצועות הבריאות, כדוגמת פיזיותרפיה (4%) וקלינאות תקשורת (15%), היה קטן מהיקף התמיכות בתחום הלימודי, כדוגמת שיעורי עזר בבית הספר (25%). בנוגע לטיפולים אחרים נמצא הבדל בשיעור הילדים שקיבלו תמיכות מסוג ספורט טיפולי (כמו שחייה טיפולית) (4%), ובין שיעור הילדים שקיבלו טיפולים במשחק, באומנות או בבעלי חיים (22%).

5. פעילויות פנאי ורשתות חברתיות של הילד:

- 46% מן ההורים דיווחו כי ילדם אינו משתתף בפעילויות פנאי בשעות אחר הצהריים.
- 44% מן ההורים דיווחו כי לילדם יש בין שלושה לחמישה חברים קרובים, ו-12% דיווחו כי אין לילדם חברים קרובים כלל.
- לעיתים דעות קדומות ותיוג שלילי של מוגבלות עלולים להשפיע על היקף הרשת החברתית של הילד. מן המחקר עולה כי לדעתם של ההורים שיח בנושא המוגבלות, כמו הרצאות במוסדות חינוך או במקומות עבודה (29%), ושילוב נרחב של ילדים עם מוגבלות במסגרות חינוך רגיל (28%), הן הדרכים המוצלחות ביותר להעלאת המודעות ולשיפור היחס לילדים עם מוגבלות.

6. מאפיינים ומשאבים משפחתיים המשפיעים על צריכת השירותים בקרב ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם:

א. תעסוקת הורים

- 26% מן ההורים דיווחו כי לפחות אחד מההורים עשה שינוי בתעסוקה בשל המוגבלות של הילד: 22% מהם ציינו כי אחד מבני הזוג עשה שינוי, ו-4% דיווחו כי שני בני הזוג עשו שינוי בתעסוקה.
- אימהות עושות שינויים בתעסוקה בשכיחות גבוהה יותר מאבות. כך לדוגמה, דווח כי נשים הפסיקו לעבוד או צמצמו את היקף משרתן בשיעור גבוה יותר מגברים (20% לעומת 4% בהפסקת עבודה ו-24% לעומת 8% בצמצום היקף המשרה).

ב. עומס הטיפול וחוסן משפחתי

- מן המחקר עלה בבירור כי ההורים חשים מידה רבה של הצלחה בעמידה באתגרים, והם מתמקדים בחוזקות שגילו בעצמם ובילד נוכח מצב הבריאות שלו, לדוגמה: ההורים דיווחו כי הם מגלים בילד (85%) ובעצמם (80%) יכולות חדשות כמו סבלנות ומסוגלות. עם זה דיווחו ההורים גם על קשיים כמו מתח בבית, עם בן הזוג או עם הילדים האחרים (56%), וכי ההתנהלות מול נותני השירותים מעמיסה עליהם מאוד (57%).
- סיוע נפשי או רגשי. 21% מן ההורים לא הצליחו לקבל סיוע נפשי או רגשי אף על פי שהרגישו צורך בכך. ההורים דיווחו על כמה סיבות שבגללן לא קיבלו עזרה נפשית או רגשית, כמו עומס טיפולי וחוסר פניות לכך (37%) ועלות גבוהה מדי (23%).

ג. מיצוי זכויות ותיאום טיפול

- רק 19% מן ההורים שהשתתפו במחקר דיווחו כי הם מכירים את כל הזכויות שמגיעות להם בשל המוגבלות של הילד, 36% מן ההורים דיווחו כי אינם מכירים כלל את הזכויות שלהם.
- הקשיים שבהם נתקלים הורים בבואם לממש את זכויותיו של הילד או את זכויותיהם בשל המוגבלות של הילד, מתחלקים לשני סוגים: (א) קושי בירוקרטי שקשור למחסור במידע ובתיאום טיפול (71%), לאתגרים בירוקרטיים (69%) ולחוסר אמון במערכת (59%); (ב) אתגרים הקשורים לסביבה כמו אנשים או מקומות שאינם מכבדים את הזכויות (42%), כמו פטור מתור, וכן חשש מסטיגמה ומתיוג הילד בשל מצב בריאותו (32%).
- ההורים נשאלו על מידת העניין שלהם בקבלת מידע שיכול לסייע להם. על פי דיווחם, המידע שהם מעוניינים בו במידה הרבה ביותר, הוא על זכויות ושירותים שמגיעים לילד (82%). ההורים דיווחו גם כי ירצו לקבל מידע בנושאי יעוץ אישי בענייני משפחה או חינוך לילד (60%), טיפול רפואי בילד (59%), הדרכה בטיפול היום-יומי בילד (51%) ומידע על שירותי תמיכה עבור ההורים בעצמם, כגון קבוצות תמיכה ותמיכה נפשית (47%).

המלצות

1. הנגשת השירותים

- הגברת **זמינות השירותים**. החסמים המרכזיים לצריכת שירותים שעליהם דיווחו ההורים הם: **זמינות תורים**, מחסור בנגישות גאוגרפית למקום השירות ועלות כלכלית גבוהה של השירות. לכן מומלץ לתכנן פעולות שיאפשרו להגדיל את צריכת השירותים ולקצר את זמני המתנה כמו הוספת אנשי מקצוע נותני שירותים, הוספת תחנות רפואיות או הקמת תחנת שירות ניידת שתגיע ליישובים קטנים או מרוחקים. כמו כן יש לפתח מנגנונים שיקלו על ההורים את **נטל העלות הכלכלית** כמו קבלת החזרים כספיים על עלות הטיפול סמוך למועד התשלום.
- **טיפולים רגשיים בערוצים נגישים**. יש להגביר את הזמינות של תמיכות וטיפולים רגשיים עבור **בני נוער** בערוצים הרלוונטיים להם ביותר, כגון רשתות חברתיות, וואטסאפ ושיחוח (צ'ט) זמין במרשתת. כמו כן מוטב יהיה אם ילדים (**בעיקר בגיל הרך**) יוכלו לקבל יותר טיפולים רגשיים **במסגרות החינוך** שבהן הם לומדים.
- **העלאת המודעות לטיפולים מגוונים**. כדי להגדיל את מגוון השירותים ולאפשר התאמה הולמת יותר של השירותים לצרכים של הילד בקבוצות האוכלוסייה השונות, יש להגביר את המודעות לחשיבות הטיפולים מסוגים אלו. יתר על כן, ייתכן כי יש לעודד צעירים וסטודנטים לבחור ללמוד את מקצועות הטיפול במשחק, באומנות או בבעלי חיים, וכך להגביר את היצע המטפלים.
- **הנגשת מידע על שירותים וזכויות**. יש חשיבות עליונה לביצוע פעולות שיאפשרו הנגשה של המידע במגוון ערוצים, יהפכו אותו לבהיר וקל להבנה, יגישו אותו במגוון שפות ויתאימו אותו מבחינה תרבותית לכלל ההורים לילדים עם מוגבלות.
- **תכלול הצרכים ותיאום טיפול**. מומלץ למנות איש מקצוע שתפקידיו יהיו לסייע להורים להבין את צורכי הילד, לתעדף את השירותים שהילד זקוק להם, לסייע בתיאום הטיפולים עבור הילד וכן בהנגשת מידע על זכויות ושירותים.

2. חינוך פורמלי של הילד

▪ **הגברת התמיכות במסגרות החינוך הרגיל.** יש חשיבות רבה להרחבת מגוון התמיכות והשירותים ולהגדלת היקפם, בעיקר בטיפולים ממקצועות הבריאות, שניתנים לתלמידים עם מוגבלות במסגרות החינוך הרגיל.

3. עומס הטיפול וחוסן משפחתי

▪ **הגברת החוסן המשפחתי** של משפחות לילדים עם מוגבלות באמצעות פיתוח שירותי תמיכה. מטרת השירותים הן סיוע נפשי ובתוך כך פיתוח חוזקות ואסטרטגיות התמודדות. יש להתאים את השירותים תרבותית ושפתית.

▪ **אפשרויות התמיכה.** יש לחזק ולהרחיב את השירותים לתמיכות נפשיות לילדים עם מוגבלות ולבני משפחותיהם, כמו קבוצות הורים או מרכזי משפחה, וכן להדגיש בקרב ההורים את החשיבות העליונה בדאגה גם לצורכיהם האישיים.

4. השתתפות חברתית של הילד

▪ **פעילויות פנאי מתאימות.** ראשית, מומלץ לפתח פעילויות פנאי שיתאימו לצורכיהם של ילדים עם מוגבלות. שנית, יש להתאים את סוג הפעילות ואת זמני הפעילות לגיל הילד ולתרבות שלו. נוסף על כך יש לעודד את השיח על הכלה וכבוד של ילדים עם מוגבלות, בקרב כלל הילדים שמשתתפים בפעילויות אלו.

דברי תודה

ברצוננו להודות לוועדת ההיגוי ובראשה אחיה קמארה, מנהל 360° – התוכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון, אשר ליוו את המחקר מראשיתו ועד סופו.

חברי ועדת ההיגוי

360° – התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון – אחיה קמארה (יו"ר הוועדה)

ארגון בזכות – עידית סרגוסטי

ארגון קשר – מאיה סגל

בית איזי שפירא – ד"ר דנה רוט

האוניברסיטה העברית – פרופ' שירלי ורנר

המרכז הרפואי שיבא – ד"ר דפנה גוטמן

המוסד לביטוח לאומי – גבי היילבורן

ישראל מעבר למוגבלות – אפרת שטרן

המועצה לשלום הילד – עו"ד דניאלה זלוטניק רז

מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל – ד"ר יואה שורק

משרד הרווחה והביטחון החברתי – ענת גריפנר

משרד הבריאות – ד"ר הדר ירדני, ד"ר נעמה יושע-אורפז, מנהלת מחלקת התפתחות הילד ושיקומו; ד"ר ירון סחר, ראש אגף השיקום

משרד החינוך – מימי פלצ'י

נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – יונית אפרתי

נציגות הורים – עו"ד חיה גרשוני, רנדה סאלח, רויטל לן-כהן

תוכן עניינים

1	1. מבוא
6	2. מטרות המחקר
6	3. השיטה
6	3.1 אוכלוסיית המחקר
6	3.2 מדגם
10	3.3 מערך המחקר
11	3.4 כלי המחקר
12	3.5 איסוף הנתונים
12	3.6 אתיקה
12	3.7 ניתוח הנתונים
13	4. ממצאים
13	4.1 צריכת שירותים וחסמים בצריכת שירותים בתחום הבריאות
31	4.2 שירותי חינוך
35	4.3 פעילויות פנאי ורשתות חברתיות של הילד
38	4.4 אביזרי עזר וטכנולוגיה מסייעת
40	4.5 מאפיינים ומשאבים משפחתיים המשפיעים על צריכת השירותים בקרב ילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם
54	5. מגבלות המחקר
55	6. סיכום ודיון
55	6.1 צריכת שירותים בתחום הבריאות וחסמים בצריכת שירותים אלה
57	6.2 צריכת שירותים במסגרות החינוך הפורמלי
58	6.3 תעסוקה של ההורים
58	6.4 עומס הטיפול וחוסן משפחתי
59	6.5 סיוע נפשי או רגשי להורים
59	6.6 מיצוי זכויות ותיאום טיפול
60	6.7 השתתפות חברתית של הילד
62	7. המלצות
62	7.1 הנגשת השירותים
63	7.2 חינוך פורמלי של הילד
63	7.3 עומס הטיפול וחוסן משפחתי
63	7.4 השתתפות חברתית של הילד

64	עוד פרסומים של המכון בנושא
65	רשימת מקורות
71	נספחים
71	נספח 1: הבדלים בין סוגי מסגרות חינוך במתן תמיכות וטיפולים לתלמידים עם מוגבלות
72	נספח 2: בחינת ההבדלים במידת ההזדהות של ההורים עם היגדים הקשורים בטיפול בילד
75	נספח 3: עומס הטיפול וחוסן משפחתי – ניתוח גורמים

רשימת לוחות

8	לוח 1: מאפיינים שנבחנו בקרב המשיבים על הסקר הנוכחי ובמדגם הכללי
9	לוח 2: מאפייני הילד
10	לוח 3: מאפיינים של המשפחה וההורים
14	לוח 4: צריכת שירותים או טיפולים בתחום הבריאות בקרב ילדים עם מוגבלות
16	לוח 5: שיעור צריכת שירותים או טיפולים בתחום הבריאות בקרב ילדים עם הפרעת קשב או לקות למידה לעומת ילדים עם מוגבלות אחרת או נוספת
18	לוח 6: חסמים בצריכת שירותים בתחום הבריאות – שיעור הדיווחים על כל חסם
20	לוח 7: חסמים מרכזיים בצריכת שירותים, לפי סוג השירות
21	לוח 8: חסמים בצריכת שירותים רפואיים – שיעור הדיווחים על כל חסם
22	לוח 9: חסמים בצריכת טיפולים ממקצועות הבריאות – שיעור הדיווחים על כל חסם
23	לוח 10: חסמים בצריכת טיפולים רגשיים – שיעור הדיווחים על כל חסם
24	לוח 11: חסמים בצריכת טיפולים אחרים – שיעור הדיווחים על כל חסם
25	לוח 12: שיעור הדיווחים על קשיים או אתגרים בביצוע אבחון לילד, מתוך כלל הילדים שהופנו לאבחון
27	לוח 13: הסיבות לאי-צריכת שירותים בתחום הבריאות, בחלוקה לסוגי השירות
28	לוח 14: שיעור המשתמשים בשירותים מקוונים
30	לוח 15: שיעור הילדים עם מוגבלות שצורכים שירותים באופן פרטי או שירותים הכרוכים בתשלום
30	לוח 16: הסיבות לפנייה לטיפול באופן פרטי או לטיפול הכרוך בתשלום
31	לוח 17: סיבות לאי-קבלת החזר או לקבלת החזר חלקי בלבד עבור תשלום לשירות
32	לוח 18: סוגי השירות או התמיכה שהילד קיבל במסגרת החינוך במהלך השנה האחרונה
33	לוח 19: שיעור צריכת השירותים בתחום הבריאות, בחלוקה למסגרות חינוך ובריאות
39	לוח 20: סוגים של אביזרי העזר או טכנולוגיות מסייעות שברשות הילדים
41	לוח 21: שינוי בתעסוקה
43	לוח 22: שיעור ההורים שהסכימו עם היגדים הקשורים לטיפול בילד

- 44 לוח 23: שיעור ההורים שהסכימו להיגדים אחרים הקשורים להתמודדות בטיפול בילד
- 45 לוח 24: ממוצעים וסטיות תקן של מדדי החוסן האישי, המשפחתי וקשר הורה-ילד, שבהם נמצאו הבדלים מובהקים בפילוח לפי מגוון מאפיינים
- 51 לוח 25: קשיים שהורים נתקלו בהם בבואם לממש את זכויותיהם, בקרב הורים שדיווחו שנתקלו בקושי לממש זכויות
- 52 לוח 26: מידע שהורים לילדים עם מוגבלות מעוניינים לקבל

רשימת תרשימים

- 26 תרשים 1: שיעור הדיווחים על אי-צריכת שירות בתחום הבריאות שהילד היה צריך לקבל או שהיה זכאי לו ובכפועל לא צרך אותו, על פי סוג השירות
- 34 תרשים 2: שיעור ההורים שדיווחו על שביעות רצון מהיבטים שונים של מסגרת החינוך
- 35 תרשים 3: פעילויות הפנאי שבהן משתתפים הילדים בשעות אחר הצהריים
- 36 תרשים 4: חסמים המקשים על ההשתתפות של הילד בפעילויות פנאי
- 37 תרשים 5: מספר החברים הקרובים שיש לילד
- 38 תרשים 6: דרכים להעלאת המודעות לנושא המוגבלות ולשיפור היחס לילדים עם מוגבלות
- 40 תרשים 7: הסיבות לאי-שימוש באביזרי עזר או בטכנולוגיה מסייעת בקרב אלו שדיווחו על קושי להשיגם או להשתמש בהם
- 41 תרשים 8: שינוי בתעסוקה של ההורים לפי מגדר ההורה
- 42 תרשים 9: יכולת ההורים לכסות את ההוצאות הכספיות החודשיות
- 42 תרשים 10: מידת ההכבדה של ההוצאות הכספיות שנובעות מן המוגבלות של הילד על המשפחה
- 46 תרשים 11: הגורמים שהורים פונים אליהם לקבלת עזרה נפשית או רגשית
- 47 תרשים 12: הסיבות שבגינן הורים לא קיבלו עזרה נפשית או רגשית בשנה שקדמה לסקר, מקרב ההורים שדיווחו כי נזקקו לה ולא קיבלו אותה
- 47 תרשים 13: שיעור ההורים שאין להם למי לפנות לסיוע לפי תחומי הסיוע
- 48 תרשים 14: הגורמים שאליהם יפנו ההורים לעזרה
- 49 תרשים 15: הכרת הזכויות המגיעות להורה או לילד בעקבות המוגבלות
- 50 תרשים 16: האמצעים של ההורים לקבלת מידע על הזכויות המגיעות להם או לילד, בקרב הורים שדיווחו כי הם מכירים את זכויותיהם או את חלקן